

1

Η βαριά πόρτα κλείνει τρίζοντας. Απ' έξω, το κτήριο φαντάζει πιο επιβλητικό, έτσι όπως διαγράφεται η σκεπή του στον ουρανό του Νοεμβρίου. Την πιάνει ίλιγγος. Φοβάται μήπως λιποθυμήσει. Θυμάται τη συμβουλή που της έδωσε ο γιατρός της όταν την κυριεύει αυτή η αίσθηση. Η μέθοδος είναι να συγκεντρώνεσαι σ' ένα σημείο μπροστά σου, να παίρνεις βαθιές εισπνοές. Πιστεύει στην Ιατρική. Έστω και αν σήμερα το πρωί η εμπιστοσύνη της κλονίστηκε. Ποιος επιτέλους κάνει κουμάντο πίσω από αυτούς τους τοίχους; Η επιστήμη ή ο ίδιος ο διάβολος, που φαίνεται να κρατά στα χέρια του την ψυχή του γιου της.

Ο νοσοκόμος που τη συνόδευσε ως το πλατύσκαλο άκουσε υπομονετικά την εξιστόρησή της. Για μια ακόμη φορά, απαρίθμησε τα γεγονότα που την οδήγησαν σε τούτο το μέρος. Δεν παρέλειψε καμία λεπτομέρεια. Όλα φαίνονταν σημαντικά και ίσως αποδεικνύονταν χρήσιμα. Τα λόγια του νοσοκόμου ήταν καλοσυνάτα: «Μην έχετε αμφιβολίες, κυρία Αϊνστάιν. Πήρατε τη σωστή απόφαση όταν ήρθατε εδώ. Ορισμένες φορές αναγκαζόμαστε να ενεργούμε ενάντια στις επιθυμίες των αγαπημένων μας προσώπων, για το δικό τους καλό. Κι ύστερα, μη χάνετε την ελπίδα σας. Είμαστε στα 1930. Η επιστήμη προοδεύει με ιλιγγιώδεις ρυθμούς. Εσείς το ξέρετε πολύ καλύτερα από μένα αυτό, αγαπητή κυρία. Μην ανησυχείτε, εμείς είμαστε εδώ. Στο καλό, κυρία Αϊνστάιν».

Τη στιγμή που η πόρτα έκλεινε, έβαλε σφήνα το πόδι της. Ο νοσοκόμος τής έριξε ένα σκοτεινό βλέμμα. Της ζήτησε με τόνο κοφτό να μην κάνει τα πράγματα πιο δύσκολα. Συμμορφώθηκε.

Τώρα στέκει μόνη μπροστά στο κτήριο. Πρέπει πια να το πάρει απόφαση και να φύγει. Αρκετά άκουσε και αρκετά είδε. Περισσότερα απ' όσα χρειαζόταν. Ωστόσο δεν κατορθώνει να κάνει ούτε βήμα. Κοιτάζει γύρω της αναζητώντας κάποια σαν κι εκείνη. Μιαν άλλη γυναίκα που να ανυπομονεί να μάθει πώς είναι ο γιος της, πότε θα μπορέσει να τον δει. Κανείς όμως δεν περιμένει εκεί μπροστά. Δεν θα 'ναι η σωστή ώρα.

Έως τώρα δεν έχει κλάψει. Δεν έχει παραδοθεί στη θλίψη. Μόνο ο φόβος απασχολούσε τις σκέψεις της, ένας απέραντος τρόμος, ένας φόβος που μόνο οι μάνες γνωρίζουν. Τώρα τη θέση του φόβου πήρε η απόγνωση. Οι λυγμοί της είναι σιγανοί. Όλα όσα έζησε τις προηγούμενες ώρες πνίγονται τώρα στα δάκρυά της. Ξαναβλέπει τα πελιδνά παραμορφωμένα από τον πόνο πρόσωπα. Ακούει και πάλι τις κραυγές τής εξέγερσης και της αγωνίας. Το πεπρωμένο μίλησε. Η ύπαρξή της ανατράπηκε. Τη μίσησε η ζωή και της άρπαξε ό,τι της έδινε χαρά.

Ξαφνικά συνειδητοποιεί πως πρέπει να ενημερώσει το γιατρό για κάτι ουσιαστικό. Χτυπά το κουδούνι. Πώς δεν το σκέφτηκε νωρίτερα; Ο Έντουαρντ χρειάζεται δώδεκα ώρες ύπνο. Ό,τι και να συμβαίνει. Ο γιατρός πρέπει να το γνωρίζει. Είναι ζήτημα ζωτικής σημασίας. Στο σπίτι τού φτιάχνει αφειψήματα, τον ηρεμεί με λόγια καθησυχαστικά. Είναι ο φρουρός της νύχτας. Εδώ, οι γιατροί δεν της επιτρέπουν να κοιμηθεί κοντά στο γιο της. Ένα στρώμα στο πάτωμα θα της αρκούσε. Αυτό το παιδί έχει ανάγκη τη μητέρα του. Ο αδελφός του, ο Χανς-Άλμπερτ, έχει διαφορετικό χαρακτήρα, είναι ανεξάρτητος και δυνατός. Ο

Έντουαρντ όμως είναι πολύ ευάλωτος. Έχει μείνει το αγοράκι που έβγαζε άλλοτε περίπατο στις όχθες του ποταμού. Το καρότσι που κυλούσε τον νανούριζε. Χαμογελούσε σαν αγγελούδι. Το πρόσωπό του σχεδόν δεν έχει αλλάξει από τότε. Εκτός από αυτή την εντύπωση της αλλοκοτιάς που επιμένει στις άκρες των χειλιών του. Και από τα μεγάλα γκριζογάλανα μάτια του που είναι μόνιμα χαμένα στο κενό.

Θα είχε δεχτεί μια απλή κουβέρτα ριγμένη στο πάτωμα. Η ουσία είναι να νιώθει ο Έντουαρντ την παρουσία της. Ένα τίποτε μπορεί να τον κάνει κομμάτια. Το πιο ανώδυνο σχόλιο βιώνεται ως προσβολή. Μόνο εκείνη παρηγορεί την απελπισία και λυτρώνει από τον πόνο. Τίποτε απ' ό,τι τον αφορά δεν της είναι κρυφό. Δυστυχώς όμως, εδώ και μερικές εβδομάδες δεν καταφέρνει να ελέγξει τη φλόγα της οργής.

Κάποιος την άκουσε, να, η πόρτα ανοίγει. Ένας άντρας με μπλε μπλούζα, κάπως τσαλακωμένη, στέκεται μπροστά της.

«Έχω κάτι σημαντικό να πω στο γιατρό, στον Δρα Μίνκελ».

«Ο γιατρός εξετάζει τώρα».

«Του μιλούσα πριν από μόλις δυο λεπτά».

«Τι νομίζετε κυρία μου; Πως κάνει τον περίπατό του στους κήπους του Μπουργκχέλτσλι; Σας είπα εξετάζει ασθενείς!»

«Μήπως είναι δυνατόν να του μεταφέρετε ένα μήνυμα; Είναι για τον γιο μου, τον Έντουαρντ Αϊνστάιν, στο δωμάτιο 109».

«Ξέρω».

«...τι ξέρετε δηλαδή;»

«Πως έχουμε μέσα τον γιο του Αϊνστάιν. Το νέο πρέπει να έχει κιόλας κάνει το γύρο της Ζυρίχης. Η γλώσσα του κόσμου στάζει φαρμάκι».

«Ο γιος μου δεν έκανε τίποτε το επιλήψιμο».

«Οι άνθρωποι βλέπουν παντού το κακό».

«Ο Έντουαρντ είναι άρρωστος, αυτό είναι όλο!»

«Στις μέρες μας ορισμένες αρρώστιες έχουν κακή φήμη».

«Τι εννοείτε;»

«Έχετε όλο τον καιρό μπροστά σας για να το καταλάβετε. Λοιπόν, πείτε μου τι είναι αυτό το τόσο κρίσιμο που πρέπει να μάθει ο γιατρός Μίνκελ;»

Του εξηγεί πως είναι απαραίτητο ο Έντουαρντ να συμπληρώνει δώδεκα ώρες ύπνου, του τονίζει πόσο σημαντικό είναι το ζήτημα. Ο άντρας την ακούει, συγκατανεύει, υπόσχεται πως θα το μεταφέρει, της δίνει το χέρι, τη χαιρετά και κλείνει πάλι την πόρτα.

Αγναντεύει αντίκρυ τις στέγες της Ζυρίχης, στα πόδια της τη λίμνη και στον ορίζοντα τις χιονισμένες βουνοκορφές. Συνήθως το θέαμα αυτό τη συναρπάζει. Σήμερα ο ουρανός είναι σταχτής, ετοιμάζει καταιγίδα. Ένα πέπλο από ομίχλη καλύπτει την πόλη. Το καμπαναριό της εκκλησίας δίπλα στο σπίτι της ορθώνεται μες στην καταχνιά. Η γειτονιά της, τόσο οικεία, της φαντάζει απρόσιτη.

Έχει ξεπαγιάσει από το κρύο. Δεν αισθάνεται πια τα δάχτυλά της. Παίρνει το δρόμο που κατηφορίζει προς την πόλη. Μια λεπτή στρώση χιονιού καλύπτει το καλντερίμι. Είναι έτοιμη να σκοντάψει σε κάθε της βήμα. Για να της λείψει θαρρείς το ασθενοφόρο που την έφερε. Υπόσχεται στον εαυτό της να μην κοιτάξει πίσω της. Παραβαίνει το λόγο της κάθε δέκα βήματα. Το βλέμμα της χάνεται ανάμεσα στα αμέτρητα παράθυρα του Μπουργκχέλτσλι. Το κτίσμα καταλαμβάνει ολόκληρο το λόφο, πνίγει τον ορίζοντα. Είναι ένα μέρος που υποτίθεται ότι παρέχει άσυλο στις βασανισμένες ψυχές. Θυμάται τις απελπισμένες φωνές, τις κραυγές, τους καγχασμούς. Ξαναβλέπει το γιο της ανάμε-

σα στις ισχνές φιγούρες, άλλες απολιθωμένες σε κάποια στάση, άλλες να λικνίζονται επί τόπου. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν λησμονήσει τη γλύκα της ζωής. Δεν τους αγγίζει τίποτε πια, ούτε οι εντολές ούτε τα χτυπήματα. Τα πρόσωπά τους αποπνέουν άγρια περιφρόνηση. Όλο αυτό το μίσος όμως δεν είναι τίποτε σε σχέση με το φόβο που ξεσκίζει την καρδιά τους σαν φύλλο χαρτί που τσαλακώνουμε στο χέρι μας.

Θα προτιμούσε να 'ταν η ίδια στη θέση του Έντουαρντ. Αυτή φυλακισμένη κι εκείνος ελεύθερος. Εκείνος να κατηγορίζει το δρόμο κι αυτή να μένει κλεισμένη μέσα. Θα έτρεχε να φύγει ώσπου να του κοπεί η ανάσα. Όταν θα 'φτανε κάτω, θα είχε πάψει πια να σκέφτεται το κακό που βρήκε τη μάνα του. Θα 'βλεπε τη λίμνη από μακριά και θα του ερχόταν η διάθεση να σεργιανίσει στην όχθη της. Θα θυμόταν τη μητέρα του, και για μια στιγμή θα τον έπιανε θλίψη. Κάποια κοπέλα θα του χαμογελούσε και η λύπη του θα εξανεμιζόταν. Θα συναντούσε κάποιον φίλο που θα τον καλούσε να κάνουν μια βόλτα με το ιστιοπλοϊκό του. Θα σάλπαρε μαζί του. Θα ξέδινε στον άνεμο.

Η μοίρα αποφάσισε αλλιώς. Εκείνη λεύτερη σαν πουλί και ο Έντουαρντ κλεισμένος μέσα.

Ο δρόμος της επιστροφής φαντάζει ατελείωτος. Τα ξύλινα τσόκαρα που υποτίθεται πως διορθώνουν το χωλό της βήμα κεντρίζουν τον πόνο στο γοφό της. «Αφήστε το πόδι να προσαρμοστεί στη σόλα», της εξήγησε ο υποδηματοποιός. «Μια μέρα θα χοροπηδάτε». Αγνοεί τι σημαίνει χοροπήδημα. Από τα παιδικά της χρόνια το βάδισμα και μόνο αποτελεί σκληρή δοκιμασία. Οι φιλενάδες της έκαναν μαθήματα χορού, μελετούσαν χορογραφίες, μιλούσαν για μουσελίνες, αραχνοϋφαντα φορέματα και μπαλαρίνες από τούλι. Εκείνη, ο άρρωστος γοφός της δεν την άφηνε

να τρέξει. Τα πειράγματα και τα παρατσούκλια έπεφταν βροχή. Ήταν η κουτσή, η σακάτισσα, η μάγισσα. Της έρχεται στο νου ένα επεισόδιο από τα νιάτα της. Ένας συμφοιτητής του Αϊνστάιν, παραξενεμένος από το ενδιαφέρον του γι' αυτήν, του επισήμανε την αναπηρία της. Ο Άλμπερτ απάντησε: «Αυτό για το οποίο μιλάς εγώ δεν το βλέπω. Η Μίλεβα έχει τόσο θελκτική φωνή». Κάποια μέρα, πολλά χρόνια αργότερα, ο Αϊνστάιν ανέκτησε την όρασή του.

Κουτσαίνει. Στο δικό της μυαλό, σέρνεται. Σύρθηκε στα πεζοδρόμια της Πράγας, στις δενδροφυτεμένες λεωφόρους του Βερολίνου, πάντα στη σκιά του άντρα της. Από τότε που ζει μόνη στη Ζυρίχη, το αίσθημα αυτό σταδιακά υποχώρησε. Και αναδύεται πάλι σήμερα.

Στη διασταύρωση αναγνωρίζει τη φυσιογνωμία της Ρουτζίκα, της γειτόνισσάς της στην πανσιόν Ένγκελμπρεχτ πριν από τριάντα χρόνια, στα τέλη του αιώνα. Μετά τις σπουδές της, η Ρουτζίκα εγκαταστάθηκε στη Γενεύη. Τα μαλλιά της είναι τώρα κομμένα κοντά και έχουν χάσει την ξανθή τους λάμψη. Η Ρουτζίκα όμως έχει διατηρήσει το όμορφο παράστημά της, που ήταν πάντα όλη της η χάρη. Το φόρεμά της είναι υπέροχο. Το πρόσωπό της ακτινοβολεί από χαρά. Σκέφτεται τα παιδιά της ή τάχα τον άντρα της, ή ίσως προσδοκά το δείπνο στο οποίο είναι καλεσμένη. Ή μήπως, πολύ απλά, βαδίζει αμέριμη χωρίς τίποτε στο νου της;

Η πανσιόν Ένγκελμπρεχτ βρισκόταν στον αριθμό 50 της Πλάτενστρασε. Η Ρουτζίκα μοιραζόταν με δυο ακόμη κοπέλες τη μεγάλη σάλα του τρίτου ορόφου, τον καιρό που η ίδια έμενε, μόνη, σε ένα δωματάκι κάτω από τη στέγη. Το ανέβασμα της σκάλας της κόστιζε. Αλλά οι βραδιές που περνούσε με τη συντροφιά των τριών φιλενάδων της ελάφραιναν τον πόνο. Είχε προσέξει κάτι το ακαθόριστο στο βλέμμα των τριών κοριτσιών που την άκουγαν πάντα να καταφθάνει καθώς την πρόδιδε το βαρύ της βήμα. Είχε

πάρει την απόφαση να βγάξει τα παπούτσια της πριν το πρώτο σκαλί, ανηφόριζε με πέλματα γυμνά και ύστερα τα ξαναφορούσε. Μια μέρα η Ρουτζίκα την πέτυχε με τα παπούτσια στο χέρι. Τα βλέμματά τους συναντήθηκαν. Η Ρουτζίκα δεν είπε ποτέ λέξη.

Είναι τόσο πολύς ο χρόνος που κύλησε από το 1899. Δυσκολεύεται να πιστέψει πως η ζωή της ήταν τούτη η μακριά λιτανεία εβδομάδων και μηνών.

Η Ρουτζίκα στρέφει το κεφάλι. Άραγε τη γνώρισε; Έχει γεράσει τόσο πολύ. Δεν θέλει να μιλήσει στην παλιά της φίλη. Δεν θέλει να αποκαλύψει τίποτε από το δράμα που περνά. Δεν έχει όρεξη να ακούσει τη φίλη της να της διηγείται τη ζωή της. Είμαι παντρεμένη, ξέρεις, μ' εκείνον τον τεταρτοετή φοιτητή που μας τριγύριζε. Ζούμε στη Γενεύη με τα τρία παιδιά μας. Κι εσύ τι γίνεσαι; Έμαθα για το διαζύγιό σου. Έχω ακόμη μπροστά στα μάτια μου τον Άλμπερτ να έρχεται στην πανσιόν, να παίζει βιολί, να ανεβαίνει στο δωμάτιό σου. Ποιος θα το πίστευε ότι είχαμε να κάνουμε με τη μεγαλοφυΐα του αιώνα; Που απ' όλες τις γυναίκες, διάλεξε εσένα, καλή μου Μίλεβα. Το ξέρεις, οι άντρες αλλάζουν. Είτε με δόξα είτε χωρίς, είναι όλοι ίδιοι. Εσύ την ξανάφτιαξες τη ζωή σου; Είσαι τουλάχιστον ευτυχισμένη;

Την τρομάζει το αντάμωμά τους. Θα 'θελε να καλύψει το πρόσωπό της. Να χαθεί μες στο τοπίο. Να μη δει η Ρουτζίκα το φόρεμα που έβαλε βιαστικά φεύγοντας τούτη τη νύχτα. Είναι ένα φόρεμα περασμένης μόδας που αγόρασε στου Μπέρνιτς. Πολύ μεγάλη ευκαιρία, της είχε πει η πωλήτρια. Παίρνετε δύο στην τιμή του ενός. Δύο φορέματα, ολόιδια σχεδόν, με πράσινα ή μπλε καρό, που κλείνουν ως το λαιμό και πέφτουν ως κάτω από τα γόνατα. Το φόρεμα της Ρουτζίκα είναι θαρρείς από τούλι.

Με τίποτε δεν θέλει ν' ακούσει τη φίλη της να ξαναζωντανεύει την εποχή της πανσιόν Ένγκελμπρεχτ. Θυμάσαι

τον μαξιλαροπόλεμο; Και κείνο το βράδυ που η Χελένα έφερε ένα μπουκάλι βότκα; Καμιά μας ώς τότε δεν είχε δοκιμάσει οινόπνευμα. Μας φάνηκε απαίσιιο και κάναμε μεγάλη προσπάθεια να τελειώσουμε το μπουκάλι. Κι όταν μπήκε η κυρία Μπαρκ... οι φωνές της αντηχούν ακόμη στ' αυτιά μου! Στέρηση εξόδου για έναν ολόκληρο μήνα. Ωραίοι καιροί!

Σκέφτεται να τρέξει προς τη Ρουτζίκα. Θα 'θελε να πέσει στην αγκαλιά της και να ζαρώσει εκεί μέσα, να κλάψει στον ώμο της και να της εκμυστηρευτεί όλα όσα είχε δει. Ρουτζίκα, τι θαύμα να σε πετύχω στο δρόμο μου! Έρχομαι από ένα μέρος που δεν μπορείς ούτε να το φανταστείς. Από το βασίλειο των χαμένων ψυχών. Όχι, δεν είμαι τρελή. Μόλις είδα με τα μάτια μου τι πάει να πει τρέλα. Πάνω στο λόφο, σ' εκείνο το πελώριο οικοδόμημα, είναι ο τόπος της εξαφάνισης. Γι' αυτό το μέρος σου μιλώ. Εκεί που κλειδώνουν και χτυπούν. Στην όμορφη πόλη μας, δίπλα από κει που πηγαίναμε να παίζουμε. Και θέλεις να μάθεις τι δουλειά είχα εγώ σ' αυτό το καταραμένο μέρος; Πήγα για να κλείσω το γιο μου.

Ένα λεωφορείο κατεβαίνει το δρόμο και κάνει στροφή μπροστά της αποκόβοντάς την για μια στιγμή από τη μορφή της φίλης της. Όταν το όχημα απομακρύνεται από τη διασταύρωση, η Ρουτζίκα έχει γίνει άφαντη. Ο δρόμος είναι και πάλι έρημος.

Νιώθει εξουθενωμένη. Θα 'θελε να καθίσει. Χρειάζεται δυνάμεις για να φτάσει ώς το σπίτι της. Δεν βρίσκει πουθενά γύρω της να ξαποστάσει, δεν έχει κανέναν να στραφεί.